

פרק ד (פסוקים א- יב) / ברוריה בן-דוד (וייס)

הנבואות הקשות על עלי ובני ביתו התחילו להתקיים. בפרק ד נקרא על האסון שארע לישראל בקרב עם הפלשתים.

שנים רבות לחצו הפלשתים את ישראל, אך בכל ימי שמשון השופט שקדם לעלי לא התעורר העם לצאת למלחמה גלויה בפלשתים, רק שמשון הרבה בהם חללים. הפלשתים משלו בסוף תקופת השופטים על נחלות יהודה ודן "הלא ידעת כי משלים בנו פלשתים" (שופ' טו, יא). בימי עלי האחרונים התעורר העם להסיר את עול הפלשתים מעל צווארו, להרחיקם מהר אפרים שבו שכנה שילה.

הפרק מתחיל במילים: "ויהי דבר שמואל לכל ישראל". נתקיימה נבואת שמואל לכל ישראל, שנאמר לו: "הנה אנכי עשה דבר בישראל" (ג, יא). במלחמה נגד הפלשתים תתחיל הנבואה להתקיים.

בני ישראל חנו באבן העזר, כנראה בסביבות ראש העין, ופלשתים חנו באפק ליד מקורות הירקון.

כיצד נסתיימה המערכה הראשונה בין ישראל ופלשתים?
צבא ישראל נחל תבוסה וכארבעת אלפים איש נפלו חללים.

כיצד חשבו זקני העם להתגבר על התבוסה במלחמה?
הם החליטו להביא את ארון ברית ה' אל המחנה כדי להנחיל להם ניצחון.

מה היה מקור הרעיון?

בעת שהלכו בני ישראל במדבר היה הארון יוצא לפניו ומשה קורא: "קומה ה' ויפוצו אויביך וינסו משנאיך מפניך" (במד' ו, לה). משמע שבכוחו של הארון להניס את שונאי ישראל שהם גם שונאיו של ה'. הארון גם חולל נפלאות בשעת מעבר הירדן: "והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נשאי ארון ה' אדון כל הארץ במי הירדן מי הירדן יכרתון" (יהו' ג, יג). כלומר: כריתת מי הירדן נעשתה בעזרת ארון ברית ה' אשר נישא בידי הכוהנים. גם בשעת כיבוש יריחו נישא הארון בתהלוכה והחומה נפלה תחתיה (יהו' פרק ו), לכן האמין העם שגם הפעם הארון יוכל לחולל נפלאות ולחלצו מכף אויביו הפלשתים.

מה הייתה טעותם?

שלא בזכות הארון עצמו ייוושעו, אלא בזכות שמירת הכתוב בו.

כיצד הגיב העם להופעת הארון במחנה?

שמחו מאד "וירעו כל ישראל תרועה גדולה, ותהם הארץ" (פס' ה). כל הארץ רעשה לקול התרועה הגדולה.

מה הייתה תגובתם של הפלשתים?

תגובתם הראשונה הייתה פחד ודאגה: "אוי לנו, כי לא היתה כזאת אתמול שלשם, אוי לנו מי יצילנו מיד האלקים האדירים האלה... המכים את מצרים בכל מכה במדבר" (פס' ז- ח). כפל הביטוי "אוי לנו" מורה על פחד ודאגה. ואחר התגובה הראשונה התאושו וקראו זה אל זה: "התחזקו והיו לאנשים, פלשתים,

פן תעבדו לעברים כאשר עבדו לכם, והייתם לאנשים ונלחמתם" (פס' ט). אם לא תילחמו בגבורה סופכם יהיה שהעברים יימשלו בכם כשם שקודם לכן משלתם בהם. היו נא אמיצי לב והילחמו בגבורה.

עם הופעת הארון התוצאות היו הפוכות מן המקווה. כיצד?
הפלישתים שהעריכו בחרדתם את הסכנה גדולה הנשקפת להם הגבירו את מאמצייהם ונלחמו בחירוף נפש, ובמחנה ישראל שרר ביטחון מופרז שאננות ואשליה שהארון יושיעם, וכך קרה שבני ישראל נחלו תבוסה איומה במלחמה זו. "ותהי המכה גדולה מאד, ויפל מישראל שלשים אלף רגלי וארון אלקים נלקח, ושני בני עלי מתו חפני ופינחס" (פס' י - יא).

פרק ד (פסוקים יב-סוף)

לוחם משבט בנימין רץ לבשר בשילה את הבשורה הרעה. חז"ל אמרו שהפליט היה שאול. הוא רץ מרחק רב. המרחק מן המערכה שהייתה בסמוך לאפק עד לשילה בקו אויר הוא שלושים וחמישה ק"מ. (בשורת הניצחון על הצבא הפרסי ב- 490 לפסה"נ הובאה לאתונה ע"י "רץ מרתוני" ראשון שרץ 42 ק"מ, הודיע על ניצחון היוונים צנח ומת. אפשר לומר על הפליט שלפי חז"ל היה שאול, שהוא הרץ המרתוני היהודי הראשון).

מה עשה הפליט לאות אבל?

קרע בגדיו ושם עפר על ראשו. ככתוב אחרי המפלה של ב"י בעי: "ויקרע יהושע שמלתיו ויפל על פניו ארצה לפני ארון ה' עד הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על ראשם" (יהו' ז, ו). לסימן צער ואבל כפי שעשה הפליט בספרנו.

עלי ציפה בקוצר רוח לשמוע חדשות משדה הקרב. הוא היה מודאג ביותר וחרד לגורלו של ארון ברית ה'. **היכן יושב?**
הוא יושב סמוך לשער העיר וציפה לחדשות ליד הדרך העולה מצד אפק לשילה (יך משמעו כאן ליד).

הפליט עבר ליד עלי ולא התעכב. מדוע?

הוא לא רצה לצערו, ולפי פס' טו עלי לא יכול היה לראותו "ועיניו קמה" התעוור ועיניו קבועות ללא תנועה.
"קמה" לשון יחיד במקום קמו, כמו "בנות צעדה" (בר' מט, כב) במקום צעדו, "ידינו לא שפכה את הדם הזה" (דב' כא, ז) במקום שפכו.

כיצד נודע לעלי על האסון הלאומי הנורא?

עלי שמע זעקה נוראה, הייתה זו זעקת שבר וכאב של תושבי העיר ששמעו את הבשורה הנוראה מפי הפליט והוא שואל: "מה קול ההמון הזה?". "והאיש מהר ויבא ויגד לעלי" (פס' יד). שלושת הפעלים הסמוכים זה לזה רומזים על מהירות בואו של המבשר לעלי.

כיצד הגיב על הבשורה הרעה?

עלי שמע שמועה אחר שמועה וכל אחת נוראה מחברתה. המבשר בישר לעלי את הבשורה בהדרגה. התחיל בקלה יותר "נס ישראל לפני פלישתים, וגם מגפה גדולה היתה בעם, וגם שני בניך מתו חפני ופינחס, וארון האלקים נלקחה" (פס' יז). כשהשמיע הפליט את דבר הלקח הארון בשבי הפלישתים, קשה היה לו אסון זה משאר האסונות. את המכה הנוראה הזאת לא יכול עוד לשאת. עלי התעלף, נפל מכיסאו אחרנית שבר את מפרקתו ומת.

בן כמה היה עלי במותו וכמה שנים שפט את ישראל?
בן תשעים ושמנה שנה היה עלי במותו. והוא שפט את ישראל ארבעים שנה.

כיצד השמיעו לאשת פנחס את הבשורות הנוראות?
הם הפכו את סדר האירועים שאמר המבשר לעלי וערכו אותם בהדרגה מהקל אל הכבד לפי מחשבתם. תחילה בישרו על אודות נפילת ארון האלוקים בשבי, מות חמיה ולבסוף מות אישה.

כיצד הגיבה?
כששמעה את הבשורות האיומות ילדה לפני המועד הצפוי, וכנראה אירע סיבוך בלידה "כי נהפכו עליה צריה". בהתקרב רגע מותה רעותיה הניצבות לידה בישרו לה כי ילדה בן. בגלל צערה הרב לא הגיבה על בשורת הבן וקראה לו אי כבוד. כי גלה כבוד מישראל, בהילקח הארון ובמות כוהניו סר מן העם כבודו. ארון ה' הוא כבוד ותפארת לישראל. במתן השם לבנה נתנה אשת פנחס ביטוי לצערם ולאבלם של כל ישראל. על רשמי התקופה הקשה ההיא אנו מוצאים בספר תהילים ע"ח ס- סד.

ויטש משכן שלו	אהל שכן באדם
ויתן לשבי עזו	ותפארתו ביד צר
ויסגר לחרב עמו	ובנחלתו התעבר
בחוריו אכלה אש	ובתולותיו לא הוללו
כהניו בחרב נפלו	ואלמנותיו לא תבכינה .

מה אנו לומדים ממזמור זה?
שהפלשתים המשיכו במסע הניצחון. התקדמו ללב הארץ כבשו את שילה הקדושה וישרפוה.

היה זה אסון כבד ביותר. המפלה הגדולה הזאת גררה אחריה את חורבנו של המרכז הדתי המקודש לכל העם שלא השתקם עוד. לפי מסורת חז"ל עמד משכן שילה 369 שנה.

האסונות שפקדו את ישראל
שביית הארון.
חורבן שילה.
מות עלי.
מות חפני ופנחס.
כניעת ישראל לפלשתים.

וכך נתקיימו דברי ה' לשמואל "הנה אנכי עשה דבר בישראל אשר כל שמעו תצלינה שתי אזניו" (ג, יא).

ניב

נהפכו עליה ציריה (פס' יט).
הוראתו : אחווה חבלי לידה מוקדמים.

עבודה בכתב

- 1) כיצד הסתיימה המערכה הראשונה בין ישראל ופלשתים?
- 2) כיצד חשבו זקני ישראל לשפר את מצבם בשדה הקרב?
- 3) כיצד הגיבו בני ישראל להופעת הארון במחנה וכיצד הגיבו הפלשתים?
- 4) תוצאות המלחמה היו הפוכות מן המקווה. כיצד?
- 5) מה היו סימני האבל באותה תקופה?
- 6) כיצד בישר הפליט לעלי על האסון? וכיצד עלי הגיב?
- 7) כיצד בישרו לאשת פנחס על האסון וכיצד הגיבה? ומה ההבדל בין שתי הבשורות?

8) מי אמר למי?

- א) ויבא בקרבנו וישענו מכף איבינו.
- ב) מה קול התרועה הגדולה הזאת?
- ג) אוי לנו כי לא היתה כזאת אתמול שלשם.
- ד) מי יצילנו מיד האלקים האדירים האלה?
- ה) מה קול ההמון הזה?
- ו) ואני מן המערכה נסתי היום.
- ז) אל תיראי כי בן ילדת.
- ח) גלה כבוד מישראל.

9) כתבו בלשון הספר :

- א) בשדה הקרב.
- ב) הארץ רעשה.
- ג) עיניו פסקו מלראות.
- ד) אבא של בעלה.
- ה) ולא שמה לב.